

بررسی چالشها و راهکارهای افزایش اثربخشی انجمن اولیا و مربیان در نظام آموزشی

نویسندگان: زینب دادگر^{۱*}، حمیده جداوی^۲، حدیثه حسینی^۳ و زهرا منوچهری^۴

۱. زینب دادگر^{*}، دانشجوی کارشناسی، علوم تربیتی، دانشگاه شهید باهنر، کرمان و ایران،

۲. حمیده جداوی، دانشجوی کارشناسی، علوم تربیتی، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران،

۳. حدیثه حسینی، دانشجوی کارشناسی، علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران

۴. زهرا منوچهری، دانشجوی کارشناسی، علوم تربیتی، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران

چکیده

هدف در این پژوهش بررسی چالشها و راهکارهای افزایش اثربخشی انجمن اولیا و مربیان در نظام آموزشی است. در این مقاله به طور مختصر با انجمن اولیا و مربیان آشنا می شوید و با راهکارهای موثر به رفع مشکلاتشان می پردازیم که این راهکارها در نظام آموزشی اثر بخش و کارآمد هستند. نظام انجمن اولیا و مربیان تاثیر زیادی بر نظام آموزشی دارد همچنین لازم به ذکر است روش تحقیق به کار گرفته شده در این مقاله روش تحقیق کتابخانه ای می باشد.

واژگان کلیدی: انجمن اولیا و مربیان، نظام آموزشی، اثربخشی انجمن اولیا و مربیان، راهکارهای انجمن اولیا و مربیان

مقدمه

از آنجا که خانواده اولین کانون موثر در رشد و تکوین شخصیت آدمی و مدرسه مهم ترین سازمان رسمی موثر در تربیت جسمانی، عقلانی، عاطفی، اخلاقی، اجتماعی کودکان، نوجوانان و جوانان است. برقراری هماهنگی در اهداف، محتوا و روشهای تربیتی این دو نهاد ضرورت دارد. یکی از راه های مناسب برای تحقق این امر ارتباط خانه و مدرسه است (صافی، ۱۳۹۴، ۲۱۶). امروزه مشارکت یکی از شاخص های اصلی توسعه و اندیشه مدرن است. اغلب صاحب نظران بر این باورند که برای بهبود روند آموزشی علاوه بر دولت باید مردم در فعالیت های مربوطه مشارکت داشته باشند (افضل خانی، ۱۳۹۲).

پژوهش ها نشان می دهد که مشارکت والدین در امور مدرسه موجب نگرش مثبت والدین نسبت به خود، مدرسه و نقش کادر آموزشی در رشد و تربیت فرزندان شان می شود. براساس یافته های پژوهش، والدین که در برنامه مدرسه مشارکت می کنند نسبت به والدین که در این گونه برنامه ها شرکت نمی کنند احساس مثبت تری نسبت به مدرسه و آموزش و پرورش کودکان نشان دادند (افضل خانی ۱۳۹۲).

بررسی های صورت گرفته نشان می دهد که در حال حاضر مشارکت اولیای دانش آموزان در امور مدارس بسیار محدود است و این امر مشکلاتی را بر سر راه مدارس جهت تحقق اهدافشان ایجاد نموده است. بررسی مساله مشارکت مردمی در آموزش و پرورش به عنوان بهترین راه حل برای تقویت بنیه مالی واداری و آموزشی این سیستم مطرح است (افضل خانی، ۱۳۹۲). سیکسمت وهمکاران در پژوهش خود دریافتند که میان سطح درآمد والدین و میزان مشارکت آنان در امور مدارس رابطه ی معنادار وجود دارد، به این معنا که هرچه سطح درآمد والدین افزایش می یابد، میزان مشارکت آنان نیز در امور مدارس بیشتر میشود، در این راستا درگیری های شغلی شدید والدین از مهم ترین علل عدم مشارکت اولیا در امور تحصیلی فرزندان شان بوده است (سبحانی نژاد، ۱۳۸۹).

پیشینه ی تحقیق

مدرسه به عنوان نهاد آموزشی و تربیتی ، نیازمند مشارکت فعال اولیای دانش آموزان می باشد کارل پاتمن مطرح می کند تمامی دستاورد های بشری، حاصل مشارکت شهروندان در امور مختلف اجتماعی بوده است (بودلر ودونوان ، ۲۰۰۲). در تحقیقی با عنوان "راهکارهای مشارکت مردمی در مدارس" متغیرهای کمبود درآمد خانواده ها، کثرت فرزندان، وضعیت نامناسب اقتصادی و میزان استقبال مدیران از مشارکت اولیا را در امر مشارکت را دخیل دانسته است. در تحقیق دیگر با عنوان "چگونگی فرهنگ مشارکت های مردمی در آموزش و پرورش" متغیر های اعتماد متقابل بین مدیریت و مردم ، عوامل فکری و نگرشی و آگاهی بخشی به اولیا را در امر مشارکت موثر خواند است (یزد خواستی وهمکارش، ۱۳۸۷). مشارکت والدین در امور مدارس شامل طیفی وسیع از انواع زمینه هاست که می تواند شامل مشارکت در عرصه های آموزشی، انضباطی، مالی، فرهنگی و اجتماعی بوده به

طور مستقیم (با حضور در مدرسه) یا غیر مستقیم (در محیط بیرون از مدرسه) انجام شود (سبحانی نژاد و همکارش، ۱۳۸۹). انجمن اولیا و مربیان مظهر همکاری خانه و مدرسه در امر تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان است. هریک از دو کانون خانه و مدرسه به تنهایی امکان عمل موفقیت آمیز نخواهد داشت. مهمترین نقش در پرورش و رشد فکری و روانی کودک برعهده اولین نهاد تربیتی است و باید از این دو کانون شناخت کافی از یکدیگر و اهداف خود داشته باشند. تا بتوانند با همفکری و هم درجهت کمک به ارتقای کیفیت فعالیت های آموزش و پرورش قدم بر دارند (واحدی، ۱۳۹۵). اهداف غایی انجمن اولیا و مربیان و ایجاد هماهنگی و همسویی بین روش های تربیتی خانه و مدرسه می باشد. یکی از رفتاری های مبتنی بر یادگیری مشارکت می باشد که در آن فرد در قالب یک گروه یا سازمان و نهاد اجتماعی در همیاری با دیگر اعضا تلاش می نمایند. مشارکت والدین در تصمیم گیریهای مرتبط با آموزش و پرورش به ویژه به جنبه هایی مرتبط می شود که اولیای مدرسه به کمک های فکری و مالی والدین برای بهبود مدرسه نیاز دارند (پوررجب و همکارانش، ۱۳۹۷).

تاریخچه انجمن اولیا و مربیان

به استناد شواهد و مدارک موجود، اندیشه ی شکل گیری و به منصفی ظهور رسیدن " انجمن های خانه و مدرسه " برای نخستین بار در سال ۱۳۲۶ شمسی عملی گردید و در آن سال بنا به مصوبات "شورای عالی فرهنگ" شرح وظایفی برای انجمن ها نوشته شد. اما همانگونه که از شکل عاریتی این انجمن ها پیدا بود تشکیل آنها با توفیق روبه رو نشد و در عمل همواره جنبه ی صوری و تشریفاتی آنها برای ایجاد رابطه ی تربیتی و انعکاس مسائل خانه به مدرسه و متقابلا مدرسه به خانه غلبه داشت (جهانگرد، ۱۳۷۵، ۱۴).

انجمن اولیا و مربیان

انجمن یکی از گروههای سازمان یافته ای است که به منظور تحقق هدفهای معینی تشکیل می شود. عضویت در آن داوطلبانه انجام می گیرد و روابط افراد با یک دیگر رسمی است. یکی از انجمن های مهم آموزش و پرورش، انجمن اولیا و مربیان مدرسه است. انجمن اولیا و مربیان مدرسه، هیئت منتخبی است از اولیای دانش آموزان و مربیان همان مدرسه که با تفاهم و صمیمیت در زمینه تحقق اهداف انجمن و طبق آیین نامه آن، فعالیت و همکاری می کند. (صافی، ۱۳۹۴، ۲۱۶)

اهداف انجمن اولیا و مربیان

۱. آگاه تر کردن پدران، مادران و مربیان به معارف اسلامی در ارتباط با مسائل رشد و پرورش کودکان و نوجوانان با توجه به نیاز های آنان
۲. جذب امکانات مردمی برای مشارکت همه جانبه آنها در پیشبرد اهداف آموزش و پرورش
۳. ایجاد، تقویت و تحکیم رابطه صمیمی بین اولیا و مربیان از یک طرف و فرزندان از طرف دیگر

۴. مطالعه و بررسی عللی که موجب ناسازگاری یا عواملی که مانع رشد بدنی و روانی کودکان، نوجوانان و جوانان می شود و یافتن راهکارهای رفع این علل

۵. گسترش مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده و ارائه خدمات مشاوره ای به خانواده ها (صافی، ۱۳۹۴، ۲۱۹).

راههای توسعه کیفی و کمی انجمن اولیا و مربیان

نظربه اینکه در فرایند آموزش و پرورش دانش آموزان دو نهاد خانه و مدرسه نقشی سازنده دارند موارد زیر پیشنهاد می شود:
- مدیران و سایر کارکنان مدارس به توانمندی های پدران و مادران معتقد باشند و از این منبع قدرت در بهسازی امور مدرسه به خوبی استفاده کنند.

- والدین و اولیای مدرسه باید از انجام کار گروهی به وسیله دانش آموزان در مدرسه حمایت کنند و زمینه را برای رشد اجتماعی و عاطفی آنان فراهم کنند.

- پدران و مادران لازم است در دوره های آموزشی مدرسه شرکت کنند و مدیران از مدرسان شایسته برای آموزش به آنان استفاده کنند.

- والدین لازم است ارتباط خود را با اولیای مدرسه افزایش دهند و با حضور خود در مدرسه از وضعیت درسی و رفتاری فرزندان خود آگاهی لازم را به دست آورند.

- پدران و مادران و اولیای مدارس باور دارند که از طریق مشارکت دو جانبه، همفکری و همیاری با هم می توانند زمینه را برای بروز استعداد دانش آموزان و رشد شخصیت آنان مساعد کنند و موجبات تحصیلی کودکان، نوجوانان و جوانان را فراهم کنند (صافی، ۱۳۹۴، ۲۲۴).

راهکار های افزایش اثر بخشی انجمن اولیاء و مربیان

۱. با قدر دانی از کادر مدرسه و معلمان احساس رضایت به آنها دهید.
۲. سعی کنید در همکاری های خود با اولیای مدرسه نگرشی مثبت و دور از پیش داوری داشته باشید.
۳. به نظرات سایر والدین هم توجه نمایید.
۴. با کمک اولیای مدرسه مشخص کنید از فرزندان چه انتظاراتی دارید و اهدافی را برای پیاده شدن این انتظارات مشخص کنید.
۵. در جلسه های اولیا و مربیان شرکت نمایید و در جستجوی پاسخ به پرسش هایی باشید که برایتان پیش آمده است.
۶. از قوانین و انتظارات مدرسه با خبر باشید و بکوشید آن ها را در منزل به کار بندید.
۷. بکوشید به طور منظم در جلسات اولیا و مربیان شرکت کنید.
۸. دوستان صمیمی فرزندان را بشناسید و با والدین آنها ارتباط برقرار کنید.

۹. به منظور ارتقای نحوه ی تعلیم و تربیت مدرسه به کارکنان مدرسه پیشنهاد داده و آنها را یاری نمایید.

۱۰. از نقاط ضعف و قوت فرزندتان در درس مدرسه آگاه شوید.

۱۱. هر روز درباره آنچه در مدرسه گذشته با فرزندتان گپ بزنید.

۱۲. مکانی آرام و با امکانات مناسب برای درس خواندن فرزندتان فراهم کنید.

۱۳. در صورت لزوم با توجه به تخصص و مهارت های که دارید، در کارهای کلاسی به معلم فرزندتان کمک کنید.

۱۴. درباره فعالیت های داوطلبانه ای که می توانید در منزل برای مدرسه انجام دهید با والدین و اولیای مدرسه مشورت کنید.

۱۵. در نشست های که به منظور بررسی وضعیت درسی دانش آموزان برگزار میشود شرکت کنید (دانایی، ۱۳۹۳).

چالشهای انجمن اولیا و مربیان

ارزیابی انتقادی از نحوه ای فعالیت انجمن اولیا و مربیان در آموزشگاه ها ما را با فهرستی از نقص های موجود در روند کار آنها آشنا می کند. اولیا از اینکه هنوز صبغه مادی در انجمن ها هنوز شکل غالب را دارد. اظهار نگرانی می کنند. بعضی از اولیا این جلسات را صوری و تشریفاتی می دانند. مدیران آموزشگاه ها از این نگرانند که اولیا در حضور فعالانه ی خود به رویارویی با معلمان و مدیر آموزشگاه بپردازد و بالاخره از آن سو معلمان می گویند که بعضی از والدین در صد آنند که خودشان را در جلسات انجمن مطرح نمایند. بعضی نیز معتقدند که انجمن ها در بر پای کلاس های آموزشی برای اولیا توفیقی نداشته اند و به همین دلیل نا کافی بودن اطلاعات تربیتی اولیا موجب عدم توجه به نیاز های روحی دانش آموزان میشود. ارزیابی نظرات این دسته از مردم در نهایت این گونه خلاصه می شود که انجمن ها هیچ نقشی در مسائل آموزش و پرورش ندارد و نبود آنها یکسان است. بازتاب بیرونی فعالیت های انجمن های اولیا و مربیان در آموزشگاه ها در حقیقت نوعی از طرز تلقی افکار عمومی را به دست می دهد که می تواند زمینه ای برای گشودن بحث در خصوص کاستی ها و نقصان های این انجمن فراهم آورد (تیموری، ۱۳۷۸).

فقر و مشکلات معیشتی مردم می توان از موانع تقویت و گسترش انجمن های اولیا و مربیان به شمار آید. فقر اولیا باعث می شود درک ضعیفی از مشارکت داشته باشند و به علت مشکلات معیشتی نتوانند زمان کافی را برای همکاری اختصاص دهند. عامل دیگر کم سواد بودن اولیا که باعث بی تفاوتی سطح سواد دانش آموزان شود و عدم همکاری با مدرسه، همچنین عده ای هم ترس از هزینه های مدرسه و کمک های مردمی باعث عدم حضور می شود. عواملی که از طرف مدیر مدرسه صورت می گیرد که باعث این موانع می شود عبارتند از:

۱. دنگاه سنتی مدیر به اداره مدرسه

۲. آشنا نبودن مربیان به مزایای مشارکت والیا

۳. ترس از مداخله بی جا اولیا در مدرسه

۴. احساس ناتوانی در هدایت اولیا و جذب مشارکت، آنها

۵. نگاه منفی مدیر به حضور اولیا در مدرسه

۶. عدم انگیزه مدیر در جلب مشارکت اولیا

مشارکت در آموزش و پرورش

در قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش مصوب ۱۳۶۶، ارتباط مستمر با اولیا دانش آموزان و استعداد از آنان در تعلیم و تربیت با توجه به نقش مهم خانواده یکی از وظایف آموزش و پرورش به شمار آمده است. در طرح نظام آموزش و پرورش مصوب ۱۳۶۸، در اصل ۶۶ آمده است: میان دو نهاد اجتماعی مدرسه و خانواده باید ارتباط هماهنگی و همکاری مستمر برقرار باشد (صافی، ۱۳۹۴). مشارکت عبارت است از ایجاد نوعی همبستگی، تعلق و تلاش جمعی میان افراد جامعه به منظور نیل به نظام عادلانه اجتماعی و مشارکت بین اشخاص است. در موقعیت های گروهی که آنان را بر می انگیزد تا برای دستیابی به اهداف گروهی، همدیگر را یاری می دهند و در مسئولیت کار شریک شوند. براساس تعریف فوق درگیر شدن یاری دادن و مسئولیت پذیری سه ویژگی مهم مشارکت می باشد. در بررسی تا ثیر آموزشی مشارکت اولیا بر رشد اجتماعی و پیشرفت تحصیلی فرزندان نشان داد که آموزش مشارکت اولیا توانسته است بر رشد انضباط، بهداشت، مسئولیت پذیری (که جملگی رشد اجتماعی می باشد) و پیشرفت تحصیلی موثر باشد (جهانیان، ۱۳۸۹).

زمینه های مشارکت آموزش و پرورش

بعد از انقلاب اسلامی، نام انجمن خانه و مدرسه به انجمن اولیا و مربیان تغییر یافت. آموزش و پرورش یکی از ارکان هر واحد آموزشی را انجمن اولیا و مربیان ذکر کرده و هدف های وظایف این انجمن ها مشخص شده است. برای برنامه ریزی، سازماندهی و هدایت امور مربوط به انجمنهای اولیا و مربیان مدارس کشور در تشکیلات مرکزی وزارت آموزش و پرورش، انجمن اولیا و مربیان مرکزی به عنوان یک سازمان وابسته به وجود آمد (صافی، ۱۳۹۴).

راهکار های مشارکت در آموزش و پرورش

مهمترین راه های مشارکت در بعد آموزش و تدریس عبارتند از: ایجاد تقویت مشارکت اولیای دانش آموزان در آموزش و تدریس واحدهای آموزشی، عبارتند از همکاری و مشارکت در ایجاد هماهنگی بین فعالیت های آموزش و پرورش، مدرسه و خانواده، همکاری در شناسایی مشاغل و هدایت تحصیلی فرگیران، مشارکت در برگزاری مسابقات همکاری در فعالیت های گروه های آموزشی است.

مهمترین راه های مشارکت در بعد کارکنان عبارتند از: همکاری و مشارکت در تقدیر از معلمان فعال مشارکت در برگزاری مراسم بزرگداشت مقام معلم، همکاری در ایجاد فضای مناسب، تکریم شخصیت علمی معلمان، همکاری در انجام سفرهای سیاحتی -

زیارتی فرهنگیان و مشارکت در کاهش مشکلات اقتصادی کارکنان آموزش و پرورش است. مهمترین راه های مشارکت و همکاری بین دانش آموزان، تهیه هدایا و جوایز، شرکت در مراسم های مختلف واحدهای آموزشی، مشارکت در ارائه خدمات به دانش آموزان کم بضاعت، ارائه خدمات رفاهی به مدرسه، همکاری در برگزاری گردش های علمی آموزشی و تربیتی، مشارکت در کاهش مشکلات اخلاقی و تربیتی فراگیران و همکاری در ارائه خدمات بهداشتی در راستای تامین سلامت جسمی و روانی فراگیران است. مهمترین راه های مشارکت در بعد مالی و اداری عبارتند از: همکاری و مساعدت در ارائه کمک های مالی و مادی به واحد های آموزشی، همکاری به مدیریت مراکز آموزش در اداره بهتر مراکز، مشارکت و همکاری در جذب و جمع آوری کمک های مالی و مادی افراد و سازمان ها و تامین هزینه های مصرفی واحد های آموزشی است (جهانیان، ۱۳۸۹).

نتیجه گیری

انجمن اولیاء و مربیان نقش مهمی در هماهنگی بین خانه و مدرسه دارد و باعث ایجاد ارتباط بین والدین دانش آموزان، معلمان و اعضای مدرسه می شود. همچنین در این انجمن با آگاهی از وضع درسی و مشکلات دانش آموزان سعی در حل مشکلات دانش آموزان با کمک یکدیگر می کنند. مدیران مدارس در این انجمن ها مشکلات مادی را مطرح می کنند و از والدین برای آنها درخواست یاری می طلبند. در انجمن اولیا نباید تنها به مشکلات مادی پرداخت بلکه در درجه اول باید به حل مشکلات دانش آموزان پرداخت و سپس در زمینه مشکلات مادی صحبت شود. همچنین در جلسه اول انجمن اولیا و مربیان بهتر است درباره مسائل مالی صحبت نشود. در این انجمن از والدین درخواست کنند با فرزندان خود درباره مدرسه صحبت کنند. به مسائل درسی و روحی فرزندان خود توجه کنند. حتما در انجمن اولیا و مربیان یک مشاوره برای راهنمایی و آشنا کردن والدین با مسایل و مشکلات آنها باشد. در نهایت برای اینکه انجمن اولیا و مربیان اثربخشی داشته باشد ابتدا باید افراد را با این انجمن و هدف های آن آشنا سازیم تا یک انجمن موفق و کار آمد داشته باشیم.

منابع فارسی

- صافی، احمد (۱۳۹۴). آموزش و پرورش ابتدایی دوره اول و دوم متوسطه. تهران: سمت
- جهانگرد، یدالله (۱۳۷۵). آشنایی با انجمن اولیا و مربیان. چاپ هفتم، تهران
- افضل خانی، مریم، عبدی پاکروان، مزده (۱۳۹۲). بررسی شیوه های بهینه در مشارکت اثر بخش اولیا و مردم در مدارس. مجله پژوهش در برنامه ریزی درسی. ۳ (۹)، ص ۱۴۶-۱۳۷
- سبحانی نژاد، مهدی، یوزباشی، علیرضا (۱۳۸۹). بررسی موانع خانوادگی مشارکت اولیای دانش آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان. دو فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه شاهد، سال بیستم - دوره جدید (۳) پاییز و زمستان (۱۳۹۲).

رجب پور، معصومه، پناهی درچه، اکبر، افلاکی، امیرارسلان (۱۳۹۷). مجله پیشرفت های نوین در روانشناسی و علوم تربیتی و آموزش و پرورش، سال اول شماره (۷)

یزدخواستی، بهجت، عباس زاده، محمد (۱۳۸۶). بررسی عوامل موثر بر مشارکت والدین دانش آموزان در امور مدرسه ای دانش آموزان مقطع متوسطه آذربایجان. مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۳(۳)، ۴۶-۴۵

واحدی، مهدی (۱۳۹۵). بررسی اهمیت جایگاه انجمن اولیا و مربیان در ارتقای کیفیت فعالیت های آموزش و پرورش. وبلاک دانشجویان رشته مدیریت آموزشی واحد الکترونیک .

دانایی، سپیده (۱۳۹۳). صد راه برای حضور پر رنگ تر در مدارس. (ترجمه زهره قربانی). مجله اینترنتی بهترینها

تیموری، کاوه (۱۳۷۸). بررسی مشکلات انجمن های اولیا و مربیان مدارس و ارائه راهکارهای ممکن. نشریه پیوند، (۲۴۳)، ۲۴۹-۲۵۰.

جهانیان، رمضان (۱۳۸۹). بررسی راه های ایجاد و تقویت مشارکت مردم در آموزش و پرورش. نشریه نوآوری های مدیریت آموزشی

. دوره (۵)، شماره (۳)، ص ۴۵-۵۸

منابع خارجی

Bowler, s., & Donovan, t, (2002), Tnstitutions abut citizen Influence on Government, B.J. pol. s. 32, 37-39.